Nota van Antwoord ontwerp Natura 2000-beheerplan

Manteling van Walcheren (2025-2030)

Provincie Zeeland

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan

Manteling van Walcheren

Juni 2025

Inhoud

1. Inleiding en leeswijzer 4
1.1.Inleiding 4
1.2. Openbare voorbereidingsprocedure 4
1.3. Inspraak 4
1.4. Vervolgprocedure 4
1.5. Leeswijzer 4
2. Beantwoorden zienswijzen 5
2.1. Lijst van indieners 5
2.2. Beantwoording inspraakreacties 5
2.3. Ambtshalve aanpassingen 20
Colofon 21

1. Inleiding en leeswijzer

1.1. Inleiding

In deze nota van antwoord beantwoordt het college van Gedeputeerde Staten van Zeeland als voortouwnemer voor het Natura 2000-gebied Manteling van Walcheren de zienswijzen op het ontwerp Natura 2000-beheerplan Manteling van Walcheren. In het ontwerp Natura 2000-beheerplan zijn de instandhoudingsdoelstellingen en de beoordeling van het doelbereik beschreven. Tevens zijn de maatregelen opgenomen die nodig zijn om de natuurdoelen te behalen. Daarnaast is aangegeven welke activiteiten vergunningplichtig zijn, onder voorwaarden zijn toegestaan of zonder vergunning zijn toegestaan.

Het ontwerp Natura 2000-beheerplan Manteling van Walcheren heeft ter inzage gelegen. De ingediende zienswijzen worden in deze nota van antwoord behandeld. Indien naar aanleiding van de zienswijzen aanpassingen zijn doorgevoerd in de tekst van het definitieve beheerplan dan is aangegeven wat er veranderd is.

1.2. Openbare voorbereidingsprocedure

Het college van Gedeputeerde Staten heeft, als voortouwnemer, op 25 februari 2025 (zaaknummer 636176) besloten het ontwerp Natura 2000-beheerplan Manteling van Walcheren ter inzage te leggen. Na bekendmaking van het besluit in het Provinciaal Blad is het mogelijk geweest voor eenieder om een zienswijze in te dienen gedurende een periode van 6 weken. Deze periode liep van 3 maart 2025 tot en met 14 april 2025.

1.3. Inspraak

Er zijn totaal vijf zienswijzen ontvangen, van zowel organisaties als individuele personen.

1.4. Vervolgprocedure

De aanpassingen naar aanleiding van de zienswijzen zijn samen met een aantal ambtshalve wijzigingen verwerkt in deze nota van antwoord en het Natura 2000-beheerplan Manteling van Walcheren.

De nota van antwoord is samen met het definitieve Natura 2000-beheerplan Manteling Walcheren op 1 juli 2025 vastgesteld door het college van Gedeputeerde Staten. Tegen het besluit tot definitieve vaststelling van het beheerplan kan men tijdens de termijn van tervisielegging in beroep gaan bij de rechtbank Zeeland-West-Brabant. Beroep kan uitsluitend ingesteld worden tegen de beschrijvingen van projecten of andere handelingen die op grond van het beheerplan vrijgesteld zijn van de omgevingsvergunningplicht voor een Natura 2000-activiteit. Tegen de overige onderdelen van het beheerplan staat géén beroep open op grond van artikel 1 van bijlage 2. bevoegdheidsregeling bestuursrechtspraak behorende bij de Algemene wet bestuursrecht.

Het Natura 2000-beheerplan Manteling van Walcheren heeft een maximale geldigheidsduur van zes jaar.

1.5. Leeswijzer

In hoofdstuk 2 zijn de zienwijzen beantwoord. Eerst is in “2.1. Lijst van indieners” een overzicht gegeven van de ingebrachte zienswijzen. Vervolgens zijn per inspreker de verschillende ingebrachte punten beantwoord. In 2.3. zijn ambtshalve wijzigingen opgenomen die doorgevoerd zijn in het definitieve beheerplan ten opzichte van het ontwerp beheerplan.

2. Beantwoorden zienswijzen

2.1. Lijst van indieners

Er zijn in totaal 5 zienswijzen ontvangen. De zienswijzen die ontvangen zijn, zijn van de Gemeente Veere, North Sea Port en 3 particulieren.

Tabel 1. Lijst van indieners zienwijzen

Nummer	Datum indienen	Naam
1	17 april 2025	Gemeente Veere
2	10 april 2025	North Sea Port
3	4 april 2025	Particulier
4	10 april 2025	Particulier
5	9 april 2025	Particulier

2.2. Beantwoording inspraakreacties

In *Tabel 2. Beantwoording inspraakreacties op ontwerp Natura 2000-beheerplan Manteling van Walcheren.* zijn de ingebrachte punten per inspreker samengevat uitgewerkt, waarna de reactie van Gedeputeerde Staten is gegeven. Per punt is aangegeven of dit heeft geleid tot aanpassingen in de tekst van het definitieve beheerplan. In geval de tekst aangepast is, dan is aangegeven wat er veranderd is.

Tabel 2. Beantwoording inspraakreacties op ontwerp Natura 2000-beheerplan Manteling van Walcheren.

Inspreker	Inhoud zienswijze samengevat	Reactie gedeputeerde Staten	Aanpassing beheerplan
1. Gemeente Veere	1. In de tekst van het ontwerp beheerplan staat (samengevat) dat de mogelijkheden voor reductie van stikstof in het gebied beperkt zijn. Er zal gekeken worden wat de mogelijkheden zijn voor het elektrisch uitvoeren van maatregelen en bevoorrading strandtenten. Daarnaast zullen maatregelen ten behoeve van reductie stikstofdepositie buiten het gebied getroffen moeten worden. Als voorbeeld wordt het reduceren van bemesten van percelen direct grenzend aan het Natura 2000-gebied genoemd. Inspreker vraagt of bovenstaande op termijn dwingend wordt opgelegd (= vastgelegd in regels) of blijft dit bij vrijblijvende adviezen?	Vanuit het Natura 2000-beheerplan zijn dit vooralsnog geen dwingende maatregelen. Er zal n.a.v. dit beheerplan wel uitgezocht worden wat de mogelijkheden zijn om elektrisch te werken/te rijden binnen het gebied. Er is en blijft voorlopig sprake van stikstof-overbelasting in het gebied. Ten behoeve van verschillende instandhoudingsdoelstellingen blijft reductie van stikstofdepositie daarom van groot belang. Dit betekent dat de Provincie Zeeland alle (beperkte) mogelijkheden die er zijn binnen het gebied, zo goed mogelijk wil benutten.	Nee
	2. Inspreker geeft aan dat het voorbarig is om voorbeelden te noemen die gerelateerd zijn aan de agrarische sector. Graag breder benaderen.	Doordat er expliciet “bijvoorbeeld” staat, is duidelijk dat dit een voorbeeld betreft. Dit beheerplan gaat namelijk niet over de te treffen van maatregelen buiten het gebied, maar alleen over maatregelen binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied. Voor verkenning en uitwerking van stikstof-reducerende maatregelen buiten het gebied, wordt daarom in het beheerplan (paragraaf 10.6.2) verwezen naar het Zeeuws Gebiedsprogramma. Om de scheiding duidelijk te houden tussen maatregelen in het Natura 2000-beheerplan Manteling van Walcheren en het Zeeuws Gebiedsprogramma, is dit voorbeeld in de definitieve versie van het beheerplan geschrapt.	Ja, voorbeeld stoppen bemesten aangrenzende percelen van het Natura 2000-gebied als stikstofreducerende maatregel buiten het gebied is geschrapt.
	3. Inspreker geeft aan dat met tekst in beheerplan zoals benoemd onder punt 1 een zonering wordt geïmpliceerd, wat als voorbarig wordt ervaren.	Het beheerplan zegt niks over een zonering rond de Manteling van Walcheren. Of er een zonering komt, staat ook los van dit beheerplan. Dit beheerplan geeft aan wat er nodig is voor het kunnen (blijven) behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. Daarvoor is het belangrijk dat de stikstofdepositie omlaag gaat in het gebied. En omdat de bronnen van deze depositie grotendeels buiten het gebied liggen, is aangegeven in het beheerplan dat voor de reductieopgave vooral maatregelen buiten het	Ja, voorbeeld stoppen bemesten aangrenzende percelen van het Natura 2000-gebied als stikstofreducerende maatregel buiten het gebied is geschrapt.

		gebied getroffen moeten worden. Maar om welke maatregelen dat gaat, is verder niet uitgewerkt in dit beheerplan. Er is alleen een voorbeeld genoemd over bemesting in aangrenzende percelen, maar dit betreft enkel een voorbeeld en zegt daarmee niks over een eventuele zonering. Voor verdere uitwerking van stikstof-reducerende maatregelen wordt verwezen naar het Zeeuwse gebiedsprogramma. Om een duidelijke lijn te houden tussen de inhoud van het beheerplan en het gebiedsprogramma is de zin m.b.t. reductie bemesting uit het beheerplan geschrapt.	
	4. In het beheerplan staat dat projecten die tot een toename leiden van stikstofdepositie op overbelaste of naderend overbelaste stikstofgevoelige habitattypen in beginsel vergunningplichtig zijn en over het algemeen, zonder mitigerende maatregelen, lastig vergunbaar. Inspreker geeft aan dat “lastig” wel zeer positief uitgedrukt is, omdat vergunningen in de huidige situatie niet kunnen en worden verleend.	Momenteel is vergunningverlening voor projecten met een depositie op overbelaste of naderend overbelaste stikstofgevoelige habitattypen inderdaad nagenoeg niet mogelijk. Het is afhankelijk van overheidsbeleid op welke termijn deze situatie verandert	Ja, “lastig” is veranderd in “nagenoeg niet”.
	5. Inspreker vraat tot welke datum de lijst met verleende vergunningen in Bijlage 1. zijn bijgewerkt?	Het hoofdstuk bestaand gebruik is begin 2024 uitgewerkt, voor opleveren van het conceptbeheerplan juni 2024. Hiervoor zijn de verleende vergunningen tot en met eind 2023 meegenomen.	Ja, einddatum van de lijst van verleende vergunningen is toegevoegd, namelijk december 2023.
2. North Sea Port	***Sectorale bijdragen aan stikstofdepositie*** 1. Inspreker vraagt om een nadere toelichting op de volgende punten en die te verwerken in het beheerplan: a) Welke landen de belangrijkste buitenlandse bronnen zijn en welke specifieke emissiebonnen in het buitenland de depositie veroorzaken? Aangezien de relatieve procentuele bijdrage aan de totale stikstofdepositie van het buitenland zoals opgenomen in het ontwerp beheerplan 61% bedraagt. b) Onderscheid te maken tussen emissiebron en depositiebron, want dat onderscheid is er niet in het beheerplan. c) De relatie te leggen tussen de bijdrage van verschillende sectoren en het behalen van de instandhoudingsdoelen, want die ontbreekt nu in het beheerplan.	a) De vier landen met de meeste depositiebijdrage zijn België, Frankrijk, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk. Voor Frankrijk en België geldt dat in grotere mate bronnen uit de landbouw bijdragen aan de stikstofdepositie. In Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en overige landen dragen bronnen uit verkeer & transport, overige sectoren, de industrie en de landbouw evenrediger bij. b) Met de emissieomvang van een bron kun je niet direct de relatie leggen met een effect op een gebied. Voor het beheerplan Manteling van Walcheren is het effect relevant en daarmee inzicht in de depositiebronnen.	Ja, de uitleg onder punt a is toegevoegd aan het beheerplan.

		c) Uit de gegevens blijkt dat het gebied een stikstofoverbelasting heeft. De bijdrage van de verschillende sectoren aan de te hoge mate van stikstofdepositie is weergegeven in figuur 92. De aanpak voor stikstofreductie is geen onderdeel van het beheerplan maar van het Zeeuws Gebiedsprogramma.	
	2. Inspreker vraagt de koppeling te leggen met het Europees beleid of wet- en regelgeving, want die ontbreekt nu in het beheerplan.	In paragraaf 1.1. Natuurbescherming in Europees verband en 2.1. Wettelijk kader Natura 2000/Omgevingswet is de relatie met de aanwijzing van de Manteling als Natura 2000-gebied en de Europese Habitatrichtlijn gelegd. De Europese regelgeving in Nederland omgezet in nationale wetgeving middels de Omgevingswet.	Nee
	3. Inspreker geeft aan dat in het beheerplan verwezen wordt naar het concept Zeeuws Gebiedsprogramma, waarin maatregelen opgenomen worden die bijdragen aan de opgaven voor natuur, stikstof, water en klimaat. Aangezien dit programma nog in ontwikkeling is, biedt dit nog geen houvast. Inspreker hoopt dat op termijn voldoende effectieve maatregelen in dit programma komen te staan en vraagt hier aandacht aan te schenken in het beheerplan.	Op 2 juli 2023 is het concept Zeeuws gebiedsprogramma voorgelegd aan het Rijk. Dit was nog een programma onder het NPLG. Het kabinet Schoof heeft besloten geen vervolg te geven aan het NPLG. Daarop heeft Gedeputeerde Staten in juli 2024 besloten wel verder te gaan met de volgende versie van het Zeeuws gebiedsprogramma. Dit programma wordt naar verwachting in Q3 voorgelegd aan Gedeputeerde Staten. In het programma worden maatregelen opgenomen die ook leiden tot natuurherstel. In het Ontwerp Natura 2000-beheerplan stond het Zeeuws Gebiedsprogramma benoemd onder 6.2. Uitvoeringsprogramma Landelijk gebied/Zeeuws gebiedsprogramma. In het definitieve beheerplan is ter verduidelijking het Zeeuws gebiedsprogramma in een aparte paragraaf besproken, namelijk in 6.3. Zeeuws gebiedsprogramma.	Ja, tekst met betrekking tot het Zeeuws gebiedsprogramma verwijderd uit 6.2 en gezet en aangevuld in een aparte paragraaf: 6.3 Zeeuws gebiedsprogramma.
	Stikstofreductie 4. In het beheerplan staan in hoofdstuk 7.2 de abiotische randvoorwaarden per habitattype beschreven. Per habitattype is daarbij een vergelijking gemaakt tussen de huidige situatie en T0, waarbij voor de huidige situatie data uit 2021 zijn gebruikt. Aangezien dat vier jaar geleden is, vraagt inspreker of er sindsdien maatregelen zijn genomen en of die invloed hebben gehad op de ecologische toestand van het gebied.	Sinds 2021 zijn verschillende maatregelen getroffen, met name op het gebied van uitbreiding begrazing, verwijderen opslag ruige vegetaties en verwijderen Amerikaanse vogelkers. Deze maatregelen hebben daar waar de maatregelen getroffen zijn, gezorgd voor meer openheid en kortere vegetaties, en een afname aan bedekking	Nee

		Amerikaanse vogelkers. Dit betekent dat de hoeveelheid organisch materiaal/organisch stofgehalte in die delen waarschijnlijk is afgenomen. Overige abiotische condities zullen nauwelijks veranderd zijn.	
	5. a) Inspreker verwijst naar het artikel “Stikstofdepositie, is elke bijdrage een probleem?” van Smit, 2024), waarin beschreven staat dat de combinatie van herstelmaatregelen en afname van stikstof de afgelopen drie decennia, heeft geleid tot aantoonbaar positief effect op de kwaliteit van duinhabitat in de Noord- en Zuid-Hollandse kustduinen. Verder geeft het artikel aan dat bewezen is dat stikstof afgevoerd kan worden door bijvoorbeeld begrazing of aangepast maaibeheer. Inspreker vraagt of het zinvol is om na te gaan of dergelijke effecten ook gelden voor de Manteling van Walcheren. Inspreker verzoekt om de effecten van het beheer en herstelmaatregelen in relatie tot de stikstoftrend en ontwikkelingen rond de staat van instandhouding van het duinhabitat explicieter inzichtelijk te maken. b) Tevens vraagt Inspreker te explicieter te onderbouwen in het beheerplan of en hoe bovengenoemde maatregelen zo snel mogelijk moeten worden toegepast.	a) De resultaten van het onderzoek in de duinen naar het effect van maatregelen in relatie tot de afgenomen stikstofdepositie zijn bekend bij de Provincie Zeeland. De positieve conclusies van dit onderzoek slaan echter vooral op kalkrijke, goed gebufferde bodems. Daarbij is een afname in biomassa en een toename in soortenrijkdom geconstateerd. In kalkarme situaties is dit effect van afname biomassa minder gevonden en is de soortenrijkdom niet toegenomen, maar juist afgenomen. Voor de kalkarme duinen geldt de positief gestelde conclusies van het onderzoek dus niet. De Manteling van Walcheren is op de zeereep na, een kalkarm gebied en kan dus niet vergeleken worden met de kalkrijke gebieden. Wel is het zo dat de maatregelen effect hebben gehad in de Manteling van Walcheren, zoals ook beschreven in het beheerplan. Zie verder hieronder. De trendontwikkeling tot nu toe is per habitattype uitgewerkt in 7.2. Waar maatregelen effect hebben gehad op die trend, is dit benoemd. Kort gezegd blijkt dat de uitgevoerde maatregelen positief zijn geweest voor wat betreft afname biomassa en openheid in het gebied. Hiervan hebben (lokaal) verschillende doelsoorten geprofiteerd, maar andere doelsoorten zijn afgenomen en de algehele kwaliteit van verschillende habitattypen is laag. Waren er geen maatregelen getroffen, dan was de kwaliteit waarschijnlijk nog minder goed geweest, dus de maatregelen hebben wel degelijk effect gehad (erger voorkomen), maar zijn niet alles-oplossend geweest. Daarvoor zijn de uitgangscondities nog steeds te slecht (waarvan de belangrijkste: te veel stikstofdepositie, te weinig	Nee

		dynamiek). Want hoewel de stikstofdepositie t.o.v. 1990 is gedaald, geldt voor veel habitattypen in de Manteling van Walcheren nog steeds dat ze overbelast zijn. b) Deze maatregelen zijn al grootschalig toegepast. In hoofdstuk 10 zijn alle reeds uitgevoerde en geplande maatregelen te vinden, waaruit geconcludeerd kan worden dat zeer actief getracht is door de verschillende terreineigenaren en de Provincie Zeeland met beheer en aanvullende maatregelen de kwaliteit van het gebied te verbeteren.	
	6. Inspreker geeft aan dat hij graag inzicht wil hebben in het advies over de alternatieve mogelijkheden voor het verhogen van de pH en de buffercapaciteit (Kooijman en Remke, 2024). Daarnaast vraagt inspreker de uitkomsten op te nemen in het beheerplan.	Een korte toelichting en de hoofdconclusie van het advies is toegevoegd onder 10.2.15 in het definitieve beheerplan. De rapportage, specifiek in het kader van het onderzoeksproject Zandbrommer is nog niet gereed voor publicatie.	Ja, een korte toelichting op de hoofdconclusie van het advies is toegevoegd onder 10.2.15 in het definitieve beheerplan.
	Monitoring en meetresultaten 7. Inspreker benadrukt het belang van onderzoek naar het geconstateerde verschil tussen de metingen en de Operationele Primaire Stoffen (OPS). Inspreker verzoekt om het aantal meetlocaties m.b.t. stikstofdepositie integraal onderdeel te laten zijn van het beheerplan en zo nodig uit te breiden om voldoende meetgegevens te krijgen. Hiervoor vraagt inspreker in het beheerplan een onderbouwing te geven van het aantal benodigde meetpunten om voldoende meetgegevens te krijgen. De vraag daarbij is aan te geven of de huidige conclusies in het beheerplan t.a.v. drukfactor stikstof anders zouden zijn geweest als er meer meetpunten waren opgenomen.	Er zijn al meerdere meetlocaties in de Manteling van Walcheren aanwezig. De door OPS modelmatig berekende waarden wijken inderdaad af van de meetgegevens op locatie. De berekende waarden worden door middel van het toepassen van een meetcorrectie echter wel gecorrigeerd zodat deze overeenkomen met de daadwerkelijk gemeten waarden in het gebied. De berekende waarden geven inzicht in waar de stikstofdepositie vandaan komt en niet over hoeveel stikstof deponeert. De Provincie Zeeland acht het echter niet noodzakelijk meer meetlocaties te realiseren dan er al liggen, aangezien de huidige locaties al voldoende inzichten geven in de hoeveelheid stikstof (gemeten waarden). De getrokken conclusies m.b.t. de drukfactor stikstof zullen dan ook niet veranderen door het realiseren van meer meetlocaties. Bovendien is in het beheerplan bij het bepalen van de rol van stikstof als drukfactor, niet alleen naar de stikstofwaarden gekeken. Ook de ecologische en abiotische condities in het	Nee

		gebied zijn meegewogen en die zullen niet veranderen door meer meetpunten te realiseren.	
	8. Inspreker vraagt urgentie te geven aan het monitoringsplan voor de Manteling van Walcheren dat in het kader van het Provinciaal Monitorings- en beoordelingsplan wordt uitgewerkt.	Ook voor de Provincie Zeeland is het belangrijk dat het monitoringsplan wordt opgesteld en streeft er dus naar het Monitoringsplan Zeeland eerst af te ronden en daarna de gebiedsplannen verder uit te werken.	Nee
	Verstuiving en dynamiek 9. Inspreker vraagt of verstuiving tot alle stikstofgevoelige habitattypen kan reiken? En wat als dit onvoldoende kan? Kan in het beheerplan opgenomen welke maatregelen dan kunnen worden genomen om de kwaliteit te verbeteren?	Verstuiving kan niet overal toegepast worden en zal ook niet alle stikstofgevoelige habitattypen kunnen bereiken. Deze nuancering is toegevoegd aan het definitieve beheerplan. Belangrijkste reden is dat niet alle delen geomorfologisch gezien geschikt zijn voor verstuiving. Daarnaast is verstuiving ten behoeve van veel natuurwaarden in het gebied, maar er zijn verschillende waarden (van doelstellingen) die niet bestand zijn tegen teveel/grootschalige verstuiving. Daar moet, zoals ook genoemd onder 10.6.3 in het beheerplan, rekening mee gehouden worden. Datzelfde geldt ook voor de (recreatieve) infrastructuur aanwezig in het gebied. Even als verstuiving kan kwelwater een belangrijke bufferende rol spelen voor de kwaliteit van met name stikstofgevoelige duinvallei- en bosvegetaties. Goed inzicht waar en in hoeverre hydrologische maatregelen daadwerkelijk hieraan kunnen bijdragen, is er echter nog niet. Daarom is in het beheerplan benoemd dat onderzoek naar dit onderwerp nodig is. De bufferende invloed van kwelwater komt in het ontwerp beheerplan terug in “Hoofdstuk 7 Huidige staat en trendontwikkeling instandhoudingsdoelstellingen”, maar is bij de maatregelen in hoofdstuk 10 niet herhaald. Om dit te verduidelijken is deze toelichting in het definitieve beheerplan aan “10.6.12 Onderzoeken” toegevoegd. In het ontwerp beheerplan is verder in “10.6.8 Duinbossen” aangegeven dat bij aanplant in de	Ja. Toegevoegd aan het beheerplan: - Onder 10.6.3: de nuancering dat “verstuiving niet overal toegepast kan worden en ook niet alle stikstofgevoelige habitattypen kan bereiken”. - Onder 10.6.12. de mogelijke bufferende rol van kwelwater op habitattypen H2190 Vochtige duinvalleien en H2180 Duinbossen.

		bossen bomen bevorderd worden met basisch bladmateriaal. Bovengenoemde maatregelen kunnen bijdragen aan kwaliteitsverbetering. Voor een duurzame oplossing blijft het echter tegelijkertijd nodig om de bron voor versnelde verzuring (verhoogde stikstofdepositie) te reduceren. En dat geldt des te meer voor de delen in het gebied waar geen of nauwelijks maatregelen voor handen zijn om verzuring tegen te gaan.	
	10. Inspreker vraagt om een betere informatievoorziening ten aanzien van de planning en de slagingskans van het “zandbrommerproject” en vindt het belangrijk alle maatregelen concreet op te nemen in het beheerplan.	In het beheerplan staat duidelijk dat de verkenning voor het Zandbrommerproject doorgezet wordt. Verkenning geeft aan dat het project nog niet op het punt van uitvoering is. Het betreft een groot project met veel verschillende belangen. In 2025 wordt het afwegingskader van mogelijke handelingsperspectieven afgerond (definitie fase). Zodra dit bekend is zal er meer informatie gegeven worden vanuit dit project en zal besloten worden over haalbaarheid. Concrete maatregelen worden daarna in de ontwerpfase nader gespecificeerd en uitgewerkt in plaats en tijd. Een concrete planning van uitvoering en een lijst van maatregelen is daarom nog niet beschikbaar en kunnen dan ook niet overgenomen worden in het beheerplan.	Nee
	11. Inspreker noemt dat het opvallend is dat in hoofdstuk 10.2 Instandhoudingsmaatregelen reeds uitgevoerd, verstuiving niet is genoemd, terwijl dit een belangrijke maatregel. Inspreker vraagt om toelichting hierop.	Onder “10.2.7 Plaggen grond” is aangegeven dat plaggen (=verwijderen toplaag bodem) met verschillende doeleinden is gedaan. Stukken zijn kaal gemaakt mede om lokale verstuiving op gang te brengen. Er zijn dus wel maatregelen getroffen om verstuiving te vergroten.	Nee
	Tegengaan van verdere verruiging 12. Inspreker geeft aan een ultieme kans te zien om samen te werken op het gebied van konijnen. Inspreker heeft namelijk te maken met een overschot aan konijnen op zijn terrein. Door het overschot aan konijnen te vangen en uit te zetten in de Manteling van Walcheren kan de konijnenstand in de Manteling van Walcheren verhoogd worden.	Momenteel loopt er een project in de Manteling van Walcheren waarbij het overschot aan konijnen vanuit een ander gebied worden uitgezet in de Manteling van Walcheren. Uit ervaring is gebleken dat het belangrijk is niet met verschillende konijnenpopulaties tegelijkertijd te werken. Momenteel is het daarom niet verstandig om meer	Nee

		konijnen vanuit andere populaties in de Manteling van Walcheren uit te zetten. Mocht dat in de toekomst veranderen, dan zal hier contact over worden opgenomen met inspreker.	
	Lokale bronnen 13. Inspreker verzoekt in het beheerplan duidelijk inzichtelijk te maken welke bronnen zorgen voor de lokale depositieverschillen die zijn gevonden binnen het uitgevoerde onderzoek naar gemeten stikstofwaarden in korstmossen in het gebied. Tevens vraagt Inspreker aan te geven in het beheerplan welke gebiedsgerichte maatregelen genomen kunnen worden.	Zoals aangegeven in het beheerplan, blijkt uit het onderzoek dat er inderdaad verschillen zijn gevonden in stikstofwaarden in korstmossen in het gebied. Op basis van de uitkomsten van dit onderzoek, is het echter niet mogelijk te zeggen welke bronnen zorgen voor de gevonden lokale verschillen in stikstofwaarden. Ook dit is duidelijk aangegeven in beheerplan. Dit inzicht is er nog steeds niet, en kan dus niet toegevoegd worden aan het definitieve beheerplan.	Nee
	Onderzoeken 14. Inspreker wil graag inzicht krijgen in de planning en uitkomsten van de onderzoeken die benoemd staan in het beheerplan. Daarnaast vragen zij actief betrokken te worden bij het uitzetten van relevante onderzoeken en structureel op de hoogte gehouden te worden.	De Provincie Zeeland zal met inspreker een afspraak inplannen om inspreker op de hoogte te brengen van de huidige stand van zaken over de onderzoeken. Ook kunnen tijdens dat gesprek afspraken gemaakt worden over toekomstige afstemming betreffende dit onderwerp.	Nee
3. Particulier	1. Inspreker benadrukt dat een toename van recreatie extra verlichting in de duinen en op het strand betekent. Toegangspaden- en wegen zijn en worden voorzien van verlichting. Dit is een aanslag op de natuur. Indiener geeft aan dat beheersmaatregelen gewenst zijn.	Op grond van de Omgevingsverordening Zeeland 2024 is het Natura 2000-gebied Manteling van Walcheren aangewezen als duisternisgebied. In afdeling 2.8 van de verordening zijn regels gesteld aan eenieder ter bescherming van duisternisgebieden. Hiermee is de bescherming van duisternisgebieden al juridisch geborgd. In het beheerplan wordt in paragaaf 6.1 aandacht besteed aan het feit dat het Natura 2000-gebied Manteling van Walcheren aangewezen is als duisternisgebied. Daarbij staat aangegeven dat dit betekent dat de heersende duisternis behouden moet blijven. In “hoofdstuk 10. Regulier beheer, instandhoudingsmaatregelen en toekomstperspectief” is tevens aangegeven dat duisternis als kernwaarde van dit gebied,	Nee

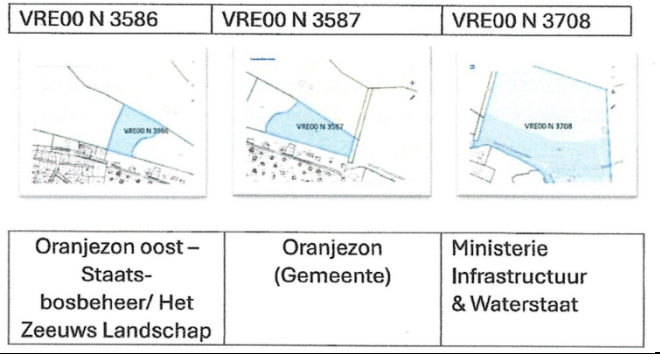
		behouden moet blijven. Deze regelgeving dient daarom nageleefd te worden, ook met toenemende recreatiedruk.	
	2. Inspreker geeft aan dat het gebruik door de Luchtmacht van het luchtruim boven het gebied storend is voor natuur en de mensen die er verblijven. Verzoek is om met defensie te onderhandelen over het minimaal belasten van het Natura 2000-gebied.	In het beheerplan Manteling van Walcheren worden geen defensie-activiteiten vrijgesteld van de omgevingsvergunning voor een Natura 2000-activiteit. Vanuit de procedure tot vaststelling van het voorliggend beheerplan zien wij zodoende geen aanleiding om te overleggen met defensie. Volledigheidshalve merken wij op dat wij niet het bevoegde gezag zijn voor toestemmingverlening voor een Natura 2000-activiteit voor defensie-activiteiten op grond van artikel 4.12 lid 2 onder d Omgevingsbesluit. Op grond van deze bepaling is de Minister van LVVN het bevoegde gezag voor toestemmingverlening.	Nee
	3. Inspreker geeft aan dat er overlast is van particuliere vliegtuigjes en drones boven het gebied en vraagt hieraan aandacht te besteden in het beheerplan.	Het gebruiken van drones wordt gereguleerd via de regels over stiltegebieden in de Omgevingsverordening Zeeland 2024. Dit is ook als zodanig opgenomen in dit beheerplan. Ten aanzien van de recreatieve luchtvaart geldt dat er geen toegangsbeperkingsbesluit is vastgesteld voor dit Natura 2000-gebied waarin recreatieve luchtvaart nader gereguleerd is. Hierdoor is geen aanleiding om dit nader uit te werken in het voorliggend beheerplan.	Nee
	4. Inspreker geeft aan dat de maatregelen geen betrekking hebben op particulier terrein.	Indien een maatregel geldt voor een specifieke locatie, dan staat dat in de tekst benoemd. Staat die locatie niet benoemd, dan kan die maatregel gelden voor het hele gebied, dus ook particulier terrein. Denk hierbij aan exotenbestrijding; daar waar exoten voorkomen, of dit nu particulier terrein betreft of terrein in eigendom van een terreinbeheerder, zal ingezet worden op bestrijding ervan. Ter verduidelijking is deze toelichting in het definitieve beheerplan toegevoegd aan de	Ja, ter verduidelijking is toegevoegd aan de inleidende tekst van “paragraaf 10.6 Aanvullende maatregelen” dat indien een maatregel geldt voor een specifieke locatie, dat benoemd staat in de tekst. Staat die locatie niet benoemd, dan kan die maatregel gelden voor het hele gebied indien van toepassing.

		inleidende tekst van “paragraaf 10.6 Aanvullende maatregelen”.	
	5. Inspreker geeft aan dat in de tekst p. 25 paragraaf 3.2 Eigendom en beheer en op bijbehorend kaartje ’t Haventje en omliggend terrein mist. Verzoek wordt gedaan de tekst en kaart aan te passen.	In het beheerplan is in paragraaf 3.2. aangegeven dat er circa 45 grondeigenaren zijn, waarbij enkele voorbeelden zijn genoemd. Wat betreft de particuliere terreinen zijn inderdaad niet alle particulieren terreinen bij naam genoemd. Daarnaast zijn in de deelgebiedenkaart in paragraaf 3.1 soms clusters van verschillende particuliere terreinen weergegeven.’t Haventje valt daarbij onder deelgebied 1. Watertoren. Voor de volledigheid is in het definitieve beheerplan als bijlage (Bijlage 8) een gedetailleerde kaart opgenomen, waarbij de begrenzing van alle particuliere terreinen afzonderlijk is aangegeven.	In Bijlage x. is een gedetailleerde kaart opgenomen, waarbij de begrenzing van alle particuliere terreinen afzonderlijk is aangegeven.
	6. Inspreker geeft aan dat het terrein opengesteld blijft voor inventarisaties, maar graag na een voorafgaande afspraak.	Indien Provincie Zeeland een opdrachtverlening doet voor monitoring/onderzoek, zal de voorwaarde gesteld worden dat voorafgaand aan veldbezoeken de desbetreffende eigenaren van te voren moeten worden gecontacteerd.	Nee
4. Particulier	1. Inspreker geeft aan bij te kunnen en willen dragen aan de uitvoering van beheer/maatregelen met behulp van paarden. In het verleden heeft inspreker ook al werk uitgevoerd in de Manteling van Walcheren.	Er zal met indiener een afspraak gemaakt worden om de mogelijkheden (in het veld) te bespreken, zodat in de toekomst bij de uitvoering van maatregel deze optie overwogen kan worden.	Nee
5. Particulier	1. Inspreker geeft aan dat er geen afstemming is tussen de tekst van het beheerplan met de doelstellingen van de RIN (Risico Index Natuurbrand) van de veiligheidsregio Zeeland (VZR). Dit terwijl in het beheerplan aangegeven staat dat er in het beheerplan wel het één en ander is afgestemd met “eigen” beheer(s)plannen van beheerders en particuliere eigenaren.	In het ontwerp beheerplan is in paragraaf 10.6.17 kort verwezen naar het Plan van Aanpak Natuurbrand waaraan momenteel wordt gewerkt binnen het project “ Natuurbrandbeheersing KUSTSTROOK WALCHEREN. Aangezien dit in het ontwerp beheerplan maar een kort stukje tekst betreft, zonder uitgebreide toelichting, is ter verduidelijking in het definitieve beheerplan onder paragraaf 10.6.17 een uitgebreidere toelichting gegeven. Daarbij wordt dieper ingegaan op het doel van het project, de inhoud van het project, de samenwerking en verantwoordelijkheden van de verschillende partijen binnen het project en de stand van zaken. Ook de RIN wordt in de tekst	Ja. Onder 10.6.17 is ter verduidelijking een uitgebreidere toelichting gegeven op het project KUSTSTROOK WALCHEREN. Ook de RIN is in de tekst genoemd. Onder *paragraaf “7.3.7 Klimaatverandering en risico op natuurbranden*” Is de RIN Zeeland uitgebreider toegelicht.

		genoemd. Daarnaast is in het definitieve beheerplan de RIN Zeeland uitgebreider toegelicht onder paragraaf "*7.3.7 Klimaatverandering en risico op natuurbranden*". Voor de aanvullende tekst in het definitieve beheerplan is afstemming gezocht met de VRZ.	
	2. Inspreker geeft aan dat n.a.v. van de vraag van direct belanghebbende bewoners van de Vroonweg, grenzend aan de Manteling, de VRZ een advies heeft uitgebracht aan de gemeente Veere waarin mogelijke maatregelen worden voorgesteld om het natuurbrandrisico in het gebied te verkleinen/beheersbaar te houden. Als voorbeeld van een dergelijke maatregel wordt o.a. in de zienswijze het aanleggen van een Home Idnition Zone / NFPA Preparing homes for Wildfire genoemd. Daarbij wordt meer open ruimte gecreëerd in een strook van 30 meter achter de woningen. Tijdens de mondelinge toelichting van de zienwijze op 13 mei 2025, is verder toegelicht dat de afstand tussen de huizen en de grens van het Natura 2000-gebied in vrijwel alle gevallen meer dan 30 meter betreft. Voor een enkel huis is deze afstand kleiner. Dat betekent dat het aanleggen van de NFPA vooral ingegrepen moet worden buiten (maar wel aangrenzend aan) het Natura 2000. Alleen op de locaties waar de afstand tussen huis en de Natura 2000-grens kleiner is dan 30 meter, zal voor het creëren van meer open ruimte ook binnen de begrenzing opgaande vegetaties weggehaald moeten worden. In de zienwijze plaatst inspreker voor de maatregel van het aanleggen van een NFPA de kanttekening dat een aantal bewoners sanering van bomen in de 30 meter brede strook achter de woningen echter te ingrijpend vindt. Om deze norm mogelijk minder stringent te kunnen toepassen, wordt daarom door inziener gevraagd of Natura 2000 ook veiligheidsmaatregelen wil toepassen in het achterliggende gebied.	In het ontwerp beheerplan is de vergrote kans op natuurbanden in de Manteling van Walcheren a.g.v. klimaatverandering en de mogelijke impact van natuurbrand benoemd. In het definitieve beheerplan is deze tekst extra uitgewerkt/toegelicht. Daarbij is aangegeven dat het urgent is te komen tot een plan van aanpak voor brandbeheersing en bestrijding in de Manteling van Walcheren. Aan dit plan wordt, zoals bekend bij inspreker, momenteel in het kader van het project "Natuurbrandbeheersing KUSTSTROOK WALCHEREN" gewerkt. Aangezien dit project niet is afgerond, zijn er nog geen gezamenlijke keuzes gemaakt wat betreft maatregelen waarbij alle belangen goed tegen elkaar zijn afgewogen en waarbij toetsing op het wettelijk kader voor Natura 2000 en flora- en fauna uit de Omgevingswet is uitgevoerd. Daarom zijn in dit beheerplan geen concrete maatregelen opgenomen ten behoeve van brandpreventie en bestrijding. De Provincie Zeeland acht het van groot belang dat het project in samenwerking met de betrokken partijen goed doorlopen wordt en wil daarom niet op de feiten vooruit lopen door in dit beheerplan al maatregelen op te nemen. Wanneer het kader nader is uitgewerkt zal het maatregelenpakket worden getoetst aan de relevante wet- en regelgeving hieromtrent.	Ja. Onder *"7.3.7 Klimaatverandering en risico op natuurbranden*" is de tekst m.b.t. de kans op natuurbanden in de Manteling van Walcheren a.g.v. klimaatverandering en de mogelijke impact van natuurbrand extra uitgewerkt/toegelicht.
	3. Verder geeft inspreker aan dat de VRZ nog andere mogelijke maatregelen heeft geopperd die toegepast zouden kunnen worden in het Natura 2000-gebied zelf, zoals het toepassen van weinig brandbare vegetatie, verwijderen dood houd, en het creëren van stoplijnen.	Hiervoor geldt hetzelfde antwoord als bovenstaande, onder punt 2.	Zie punt 2.

	4. Omdat bovenstaande maatregelen niet in het beheerplan zijn opgenomen, is inspreker van mening dat de afstemming mist in het beheerplan met brandbeschermingsopties van de VRZ. Die afstemming is volgens inspreker nodig, omdat zonder toestemming van de Provincie Zeeland de maatregelen niet toegepast kunnen worden. Het beheerplan zou volgens inspreker geen ruimte bieden voor te treffen maatregelen als die niet in het beheerplan zijn opgenomen. Omdat de VRZ het Project Natuurbrandbeheersing KUSTSTROOK WALCHEREN gestart is voordat dit beheerplan is vastgesteld door college van GS, vraagt inspreker om afstemming tussen beide. Dit zou nodig zijn voor effectief beleid. Het zou volgens inspreker een gemiste kans zijn als de uitkomsten van project natuurbrandbeheersing KUSTSTROOK WALCHEREN pas na 2030 in het Natura 2000-beheerplan kan worden geïntegreerd. Daarom vraagt inspreker de brandbeschermingsopties van de VRZ op te nemen in dit beheerplan.	In het ontwerp beheerplan is in een kort stukje tekst verwezen naar het plan van aanpak voor natuurbrandbeheersing. Daarmee is de afstemming gezocht met dit project. Om dit te verduidelijken is in het definitieve beheerplan de tekst m.b.t. natuurbrandbeheersing uitgebreid, met meer toelichting over project “Natuurbrandbeheersing KUSTSTROOK WALCHEREN”. Aangezien dit project nog niet is afgerond waarbij nog geen gezamenlijke keuzes zijn gemaakt wat betreft maatregelen, zijn in dit beheerplan ook geen concrete maatregelen opgenomen ten behoeve van brandpreventie en bestrijding. De Provincie Zeeland acht het van groot belang dat het project in samenwerking met de betrokken partijen goed doorlopen wordt en wil daarom niet op de feiten vooruit lopen door in dit beheerplan al maatregelen op te nemen. Dit betekent echter niet dat inspreker zich zorgen hoeft te maken over dat dit beheerplan geen ruimte biedt voor te treffen maatregelen. Dit Natura 2000-beheerplan hoeft geen belemmering te zijn voor het kunnen implementeren van de maatregelen tijdens deze beheerplanperiode, zolang de maatregelen voldoen aan de regels van de Omgevingswet. Wanneer het Natuurbrandbeheersing KUSTSTROOK WALCHEREN is vastgesteld kunnen de maatregelen door ons worden beoordeeld aan de relevante wet- en regelgeving hieromtrent. Het is dus niet zo dat alleen de maatregelen die in het beheerplan staan opgenoemd, uitgevoerd mogen worden tijdens de beheerplanperiode. Er is ruimte voor andere maatregelen/ontwikkelingen, zolang voldaan wordt aan de geldende wet- en regelgeving. Zie ook “paragraaf 11.1. Afwegingskader vergunningverlening toekomstige ontwikkelingen”. Overigens geldt ook voor de opgenomen maatregelen in het beheerplan dat die moeten voldoen aan de geldende wet- en	Ja. Onder 10.6.17 is ter verduidelijking een uitgebreidere toelichting gegeven op het project KUSTSTROOK WALCHEREN.

		regelgeving. Het is dus niet zo dat door maatregelen in dit beheerplan op te nemen, niet rekening meer gehouden hoeft te worden met de wetgeving.	
	5. Inspreker geeft aan dat het weghalen van vegetatie een win-win situatie kan opleveren, omdat daarmee ook stikstof uit het gebied wordt afgevoerd.	De invloed van maatregelen op drukfactoren/Natura 2000-waarden van het gebied zullen binnen het project “Natuurbrandbeheersing KUSTSTROOK WALCHEREN” bepaald worden. Mochten maatregelen bijdragen aan reductie van stikstof, dan zal dat meewogen worden.	Nee
	6. Inspreker geeft aan dat zij het van groot belang achten dat alle betrokken partijen hun verantwoordelijkheid nemen en gezamenlijk werken aan een duurzame oplossing. Een nauwe samenwerking tussen de VRZ, de natuurbeheerder en de gemeente is wat hun betreft essentieel om een geïntegreerde en effectieve aanpak te realiseren. Ten gunste van zowel de bewoners als de natuurwaarden van het Natura 2000-gebied. De voorgestelde maatregelen van de VRZ bieden daarvoor wat hun betreft een solide basis.	De Provincie Zeeland onderschrijft dat een goede samenwerking essentieel is om te komen tot duurzame oplossingen. Het is daarom belangrijk dat iedere partij zijn verantwoordelijkheid op zich neemt. Om die reden neemt de Provincie Zeeland ook deel aan het project “Natuurbrandbeheersing KUSTSTROOK WALCHEREN”.	Nee
	7. Inspreker geeft aan dat in areaal VRE00 N 3587 geen beheer wordt uitgevoerd door de gemeente Veere. In dit deel geeft inspreker aan dat in 1959 een enorme sanering heeft plaatsgevonden, die niet benoemd staat in het beheerplan, maar die goed mogelijk bij heeft gedragen aan de groei van duindoorn in dit stuk van het gebied. Gezien dit pleit inspreker in de nabije toekomst voor de realisering van de HIZ-norm aanvullende maatregelen in de vorm van stoplijnen.	Zoals aangegeven wil de provincie Zeeland niet op de feiten vooruit lopen wat betreft het bepalen van maatregelen m.b.t. natuurbrandbeheersing, omdat deze uitgewerkt en afgewogen zullen worden in het project “Natuurbrandbeheersing KUSTSTROOK WALCHEREN”. Mochten stoplijnen voor dit deelgebied de juiste maatregel zijn, dan zal dat in het kader van dat project besproken moeten worden.	Nee
	8. Wat betreft areaal VRE00 N 3586 geeft inspreker aan dat de vegetatie mogelijk nog dichter is dan die van in areaal VRE00 N 3587. Dit stuk is in erfpacht bij Het Zeeuwse Landschap, maar het onderhoud is in VRE00 N3708 (Oranjezon-Oost) aanzienlijk meer en beter in opdracht van Staatsbosbeheer. In algemene zin stelt inspreker dat de zorgplicht en het beheer in VRE00 N 3587 en VRE00 N 3586 door de gemeente Veere minder goed geregeld is dan het resterende deel van de Manteling van Walcheren in eigendom en beheer bij Staatsbosbeheer en Het Zeeuwse Landschap. Terwijl het oostelijke deel veel compacte en in de zomer overvol is waar een enorme druk ligt op de beperkte infrastructuur.	De Provincie Zeeland is verantwoordelijk voor het behalen van de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen. In dat kader bepaald de Provincie Zeeland of het huidige beheer toereikend is (ook als het beheer extensief is) of dat aanvullend beheer/aanvullende maatregelen nodig is/zijn. Voor dit deelgebied geldt de conclusie dat aanvullend beheer/aanvullende maatregelen ten behoeve van de Natura 2000-doelen niet nodig is/zijn (op het verwijderen van enkele invasieve exoten na).	Nee

	9. Inspreker geeft aan dat in het oostelijke deel het niet duidelijk is waar het gebied wel en niet openbaar toegankelijk is, aangezien iedere vorm van bebording en markering ontbreekt. Ook staat er geen afzetting op veel plekken, waardoor particuliere terreinen betreden worden door ongewenste passanten.	De wens voor duidelijke en meer uniforme bebording is tijdens het beheerplanproces meermaals door betrokkenen uitgesproken. De Provincie Zeeland is niet de verantwoordelijke partij voor de bebording, dat is aan de terreineigenaren zelf. Echter, ook de Provincie Zeeland ziet het belang van duidelijke, uniforme bebording in. Daarom is onder paragraaf 10.6.11 een maatregel opgenomen om te komen tot een uniform bebordingsplan in overleg tussen onder andere de terreineigenaren en de gemeente Veere.	Nee
	10. Inspreker geeft dat de Provincie Zeeland op de reactie van inspreker op het concept-beheerplan m.b.t. als antwoord heeft gegeven dat “geen beheer” door de gemeente Veere nabij Breezand ook een vorm van beheer is. Volgens inspreker geldt dat misschien voor de natuur instandhoudingsdoelen, maar niet voor de veiligheidsdoelstellingen. Dit niets-doen-beheer kan leiden tot desastreuze gevolgen. Zij willen daarom pleiten voor beter beheer en onderhoud voor de verschillende deelgebieden weergegeven op onderstaande afbeelding. 	Provincie Zeeland is niet bevoegd gezag voor het beheer van deze deelgebieden, dat is de Gemeente Veere/Het Zeeuwse Landschap. De Provincie Zeeland raadt daarom inspreker aan hierover het gesprek aan te gaan met Gemeente Veere/Het Zeeuwse Landschap. Daarnaast zal in het kader van het kader project “Natuurbrandbeheersing KUSTSTROOK WALCHEREN” het aspect veiligheid in beeld gebracht worden. Mochten maatregelen nodig zijn in het kader van de veiligheid in deze stukjes van het gebied, dan zal dat binnen dat project besproken moeten worden.	Nee

2.3. Ambtshalve aanpassingen

- De datum van het einde van het jachtseizoen is aangepast omdat er in de tekst van het ontwerp Natura 2000-beheeplan twee verschillende data opgenomen waren. De juiste datum is nu in het document opgenomen. Deze datum komt overeen met de afspraken die gemaakt zijn in het kader van het (nieuwe) faunabeheerplan.
- Tekst m.b.t. typische soort strandplevier. In het definitieve beheerplan is een extra toelichting op de afwezigheid van deze soort in het gebied toegevoegd.
- Er is een aantal tekst en taalfouten gecorrigeerd, deze correcties zijn niet inhoudelijk van aard.

Colofon

Uitgave

Provincie Zeeland

Fotografie

Provincie Zeeland

Bevoegd gezag

Provincie Zeeland

Postbus 6001

4330 LA Middelburg

0118-631011

provincie@zeeland.nl

Bezoekadres

Provinciehuis, Abdij 6

4331 BK Middelburg

Contact

natura2000mvw@zeeland.nl

www.zeeland.nl